

Inclusie maakt
beter onderwijs

beno.schraepen@gmail.com

1

Decreet leersteun

- **Art. 6.** Leersteun is ondersteuning die:
  - 1° de maximale ontplooiing, de leerwinst, het welbevinden, de zelfredzaamheid en de volwaardige participatie bevordert van leerlingen met ...
  - 2° de competenties versterkt van leerkrachten en schoolteams in scholen voor gewoon basis- en secundair onderwijs in het begeleiden van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en het creëren van een inclusieve klaspraktijk en schoolcultuur;
  - 3° leerlinggericht, leerkrachtgericht of teamgericht ingezet wordt.

3

Decreet leersteun

Art 8

Elk leersteuncentrum beschikt over zowel onderwijskundige expertise, handicapspecifieke expertise, inclusie-expertise als expertise op het vlak van coaching.

4

1. Enkele puntjes op de i ...

5

Diversiteit & Inclusie

INCLUSIE = HOE?

6

De aanwezigheid van het verschil
DIVERSITEIT

Toegankelijk, mogelijkheden en ondersteuning
Gelijkwaardigheid

Het gevoel erbij te horen, van betekenis te zijn
INCLUSIE

“Inclusie stelt de vraag hoe recht te doen aan de diversiteit.”

7

Inclusie-concurrentie

- Dekolonisatie
- LGBTQ+
- Black lives matter
- LEVL.be: antiracisme, antidiscriminatie
- WOKE: inclusieve taal
- ??

8

Inclusie = veranderingsproces

Verandering

Competenties

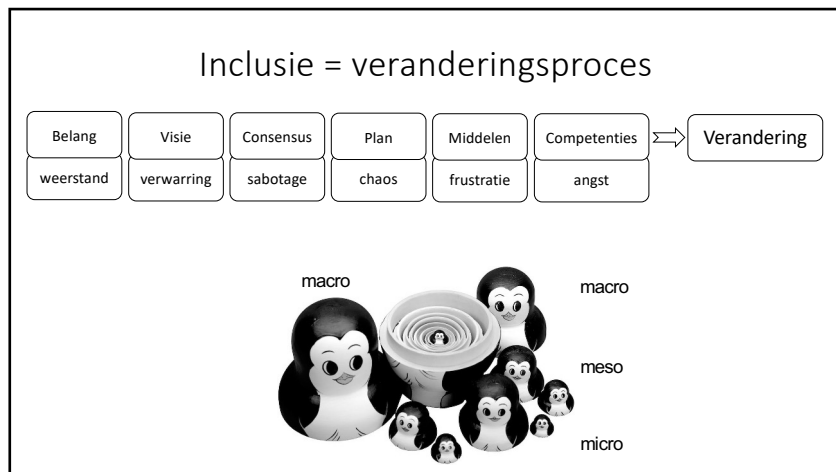
Plan Middelen

Consensus

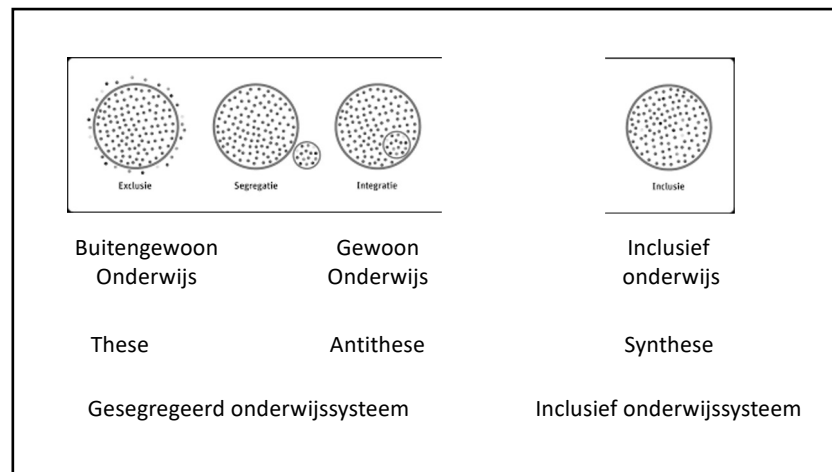
Belang Visie

Waarom
Hoe
Wat

9

10

11

Belang Visie Consensus

2. Inclusie = Context

Wie is er?
Wie is er niet?
En waarom?

12

Wie ken je (niet)?

Behoren er mensen tot je vriendenkring die buitengewoon onderwijs hebben gevolgd?

Hebben je kinderen vrienden met handicap of uit het buitengewoon onderwijs?

Welke beeldvorming krijgen we mee over kinderen, jongeren, volwassenen in armoede of met een beperking?

13

Inclusie?

Ja maar ...

14

Ja maar ... BINGO

Wij zijn hiervoor niet opgeleid	Dan gaat het niveau naar beneden	We hebben het al lastig genoeg	Dat mag je van ons niet vragen	Daar zijn speciale scholen voor	De andere ouders vinden dat niet OK
Wat met de andere kinderen	We hebben al genoeg 'speciallekes'	Allez, wat kan die hier komen doen?	Dat ga jij niet bepalen	Dat kan niet omwille van de veiligheid	Dan gaat de kwaliteit dalen
Daar hebben we niet genoeg mensen voor	Het enige probleem is ...	Dat lukt niet voor die kinderen	Die gaat toch nooit werken of verder studeren	Alleen als je voor een extra begeleider kan zorgen	Dat gaat onze draagkracht te boven ...

15

ex-cluus
[eks'klus] (het; o; meervoud: excluses)

“Een uitvlucht, voorwendsel om iemand te excluderen, uit te sluiten, niet te laten deelnemen, inclusie te weigeren, vaak ingepakt als een verontschuldiging.”

16

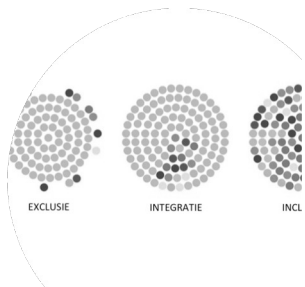
Waar komen die vandaan?

17

Waarom? Belang & visie

1. Geschiedenis van segregatie
2. Psycho-medische beeldvorming
3. Dominantie van het normaal
4. Integratie is geen inclusie
5. Onderwijs als motor
6. Wat uitsluiting doet

18

1. Geschiedenis van uitsluiting en segregatie

1 ^{ste} democratieën	Kerstening	Middeleeuwse steden	Burgerij
Handicap, armoede ... of als natuurlijk gegeven, als bijzaak of als last	Handicap, armoede als zonde, als goddelijke straf	Handicap, armoede als stigma en voorwerp voor liefdadigheid	Handicap, armoede als overlast, als gevaarlijk voor de mpj

19

1. Geschiedenis van uitsluiting en segregatie

Verlichting	Eugenetica	Welvaarts/Verzorgingsstaat
Handicap, armoede, psychische kwetsbaarheid als .... voorwerp van behandeling	Handicap, armoede, psychische kwetsbaarheid als ... voorwerp van eliminatie	Handicap, armoede, psychische kwetsbaarheid als ... voorwerp van zorg, Zorg als teken van welvaart

20

1. Geschiedenis van uitsluiting en segregatie

Samenleving = niet inclusief

- Uitsluitingsmechanismen
- Bepaalde groepen/mensen altijd in de marge
- Onderwijs = product samenleving

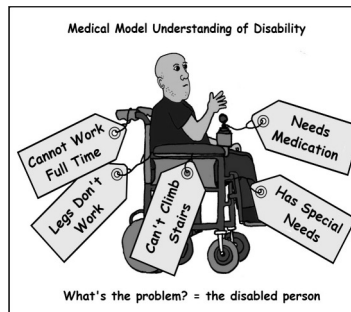
Segregatie en uitsluiting vanuit zorg hebben we genormaliseerd.

21

2. *Psycho-medische beeldvorming domineert*

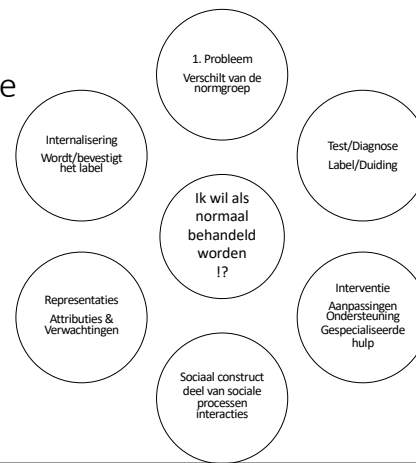
*Medicalisering & labeling
Label als filter*

*Defecit- & stoornisdenken
i.p.v.
ontwikkelingsdenken.*

22

Labeling-
mechanisme

23

3. *Dominantie van het normaal*

*Diversiteit wordt
geproblematiseerd*

*Verschillen van de norm
i.p.v.
verschillen als norm?*

24

4. *Meer integratie is geen inclusie*

Integratie heeft niet geleid tot

- meer toegankelijkheid,
- meer participatie van kansengroepen of
- minder armoede.

*Integratie houdt
uitsluitingsmechanismen in stand*

25

5. Onderwijs als motor van segregatie

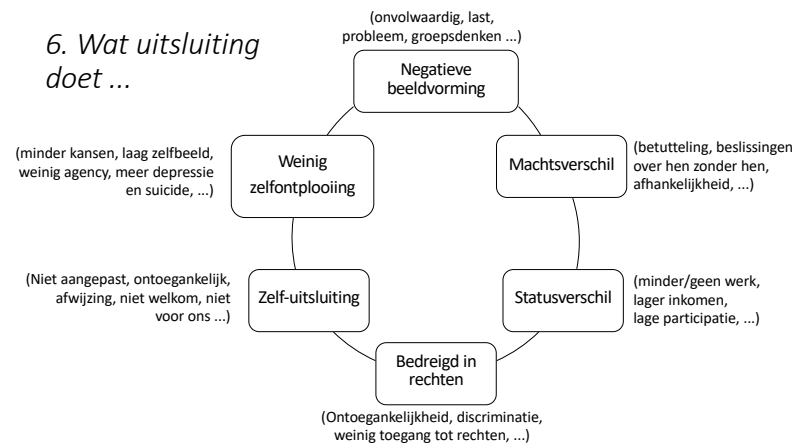
Onderwijs is een kruispunt

- Verbinding met de buurt
- Ontsluiten vrijetijdsgelegenheden
- Beeldvorming, herkenning
- (zelf)ontwikkeling & emancipatie
- Publieke ruimte
- Netwerk, relaties, vriendschappen
- ...

26

6. Wat uitsluiting doet ...

27

"Ik ken geen leeftijdsgenoten zonder beperking ..."

"Ik wil weg uit dit handicapwereldje."

Johan, 18 jaar

28

De handicaparchipel:
Segregatie op jonge leeftijd leidt tot segregatie in het volwassen leven

- Onzichtbaarheid
- Weinig agency
- Geïnternaliseerde afhankelijkheid
- Vervreemding
- Inclusion by chance not by choice

29

Belang Visie Consensus

2. Consensus < Urgentie

31

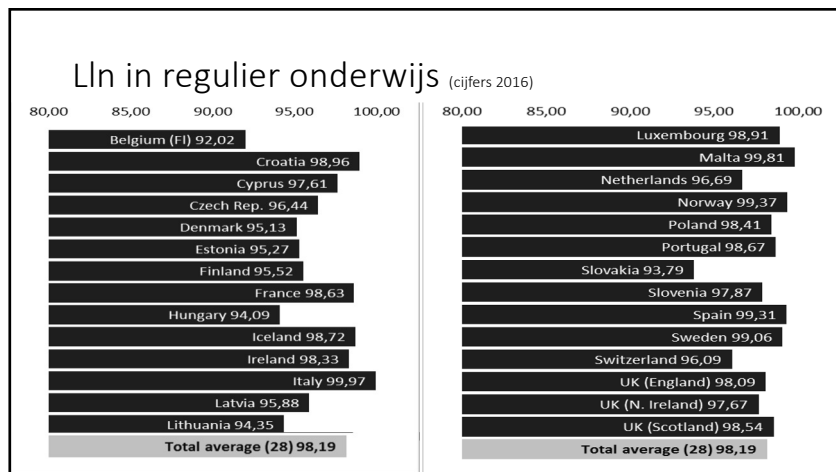
Het streven naar meer inclusief onderwijs is internationaal de norm.

The collage includes:

- UNESCO: Towards inclusion in education: Status, trends and challenges. The UNESCO Salamanca Statement 25 years on.
- European Commission: European Education Area. Quality education and training for all.
- UNICEF: INCLUSION INTERNATIONAL. OUR OPINION MATTERS.
- CRPD: CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES.
- The 20 principles of the European Pillar of Social Rights.

32

33

Litouwen (94,35%)

- 1998 Wet op het algemeen onderwijs
- Organisatie
  - Vrije schoolkeuze
  - IHP: Aangepast curriculum, aangepast assessment
  - Ondersteuning in de school
  - Ernstige en/of meervoudige beperking: persoonlijke assistenten

34

Oostenrijk (98,35%)

- Onderwijswet 1993:
  - ouders hebben recht op IO
- Organisatie
  - Inclusieve klassen
  - Samenwerkende klassen
  - Klassen met extra leerkracht (co-teaching)

35

Noorwegen (99,3%)

- Proces gestart in 1981, hervormingen 1991
- Organisatie
  - Competentiecentra
  - Special needs education – expert assessment
  - Syllabus = Aangepast curriculum, aangepast assessment, middelen
  - Ondersteuning in de school = lokale overheid

36

Inclusie als recht

(2006, 2009)
VN-verdrag inzake gelijke rechten van personen met een handicap (IVRPH)

(2007)
 Antidiscriminatiewetten

(2021)
 Grondwet

38

Sociaal model: "Nothing About Us without Us".

- "... onze maatschappij is opgebouwd door mensen zonder handicap en hierdoor zijn mensen met een handicap niet in staat om hierin te functioneren".
 (Finkelstein, 2001)
- Verlegt de focus van de beperkingen van een individu naar de problemen die worden veroorzaakt door belemmerende omgevingen, barrières en culturen
 (Oliver, 1983).

39

Wat is 'handicap'?

- een **ontwikkeld** concept,
- het is een gevolg van de **interactie** tussen personen met een beperking & gedrags- en omgevingsbarrières
- Die een volledige en effectieve deelname aan de samenleving op voet van gelijkheid met anderen hierdoor in de weg staat

40

Streven naar inclusief onderwijs (mensenrechten gelden ook in het onderwijs)

VN-verdrag inzake gelijke rechten van personen met een handicap (2009)

Artikel 24: onderwijs

- de Staten **waarborgen een inclusief onderwijssysteem op alle niveaus en voorzieningen;**
- Dat **redelijke aanpassingen** worden verschaft naar gelang de behoefte van de persoon in kwestie.

41

! Geratificeerd in 2009 ...

Artikel 24 General Comment

Het progressief invoeren van art 24 ...

“... is niet verenigbaar met de instandhouding van twee onderwijsstelsels: een regulier onderwijsstelsel en een speciaal/gescheiden onderwijsstelsel.”

beno.schraepen@ap.be

42

Art. 22ter.

“Iedere persoon met een handicap heeft recht op volledige inclusie in de samenleving, met inbegrip van het recht op redelijke aanpassingen.”

Belgische grondwet, 11 maart 2021

43

Decreet leersteun

Art. 3. In uitvoering van artikel 22ter van de Grondwet en het recht op redelijke aanpassingen dat erin vervat is, beoogt dit decreet voor alle leerlingen een kwaliteitsvolle leer- en leefcontext in het Vlaamse algemeen onderwijssysteem.

- Het recht op redelijke aanpassingen blijft gevrijwaard omdat ...
  - ... men dit recht ook waarborgt in het decreet leersteun.
  - ... het recht op redelijke aanpassingen ook is opgenomen in de antidiscriminatiewetgeving/gelijkekansendecreet
  - ... het recht op redelijke aanpassingen ook opgenomen is in de grondwet
  - ... de parlementen het IVRP hebben geratificeerd

V
L
A
A
N
D
E
R
E
N

KATHOLIEK
ONDERWIJS

44

44

Redelijke aanpassingen?

“Een redelijke aanpassing is een concrete maatregel die de negatieve invloed van een onaangepaste omgeving op de deelname aan het maatschappelijke leven voor een persoon met een handicap zoveel mogelijk neutraliseert.”

Met een handicap naar de school van je keuze
Redelijke aanpassingen in het onderwijs

UNIA

45

Consensus? < urgentie?

- Het beleid?
- Opgroeien? Onderwijs? Jeugd? Welzijn?
- Structuren? Organisaties? Scholen?
- De professionals? De opleidingen?
- Gezinnen?
- De jongeren?
- De samenleving?
- Beeldvorming?
- ...

46

Belang

Visie

Consensus

Aanvaarden we ...

- Dat inclusie een recht is
- Dat onze omgevingen en structuren toegankelijk en aangepast moeten worden voor iedereen
- Dat redelijke aanpassingen noodzakelijk zijn en niet zomaar geweigerd kunnen worden?
- Dat gesegregeerd opgroeien (zelfs met de beste zorg) negatieve gevolgen heeft?

47

Belang
Visie
Consensus

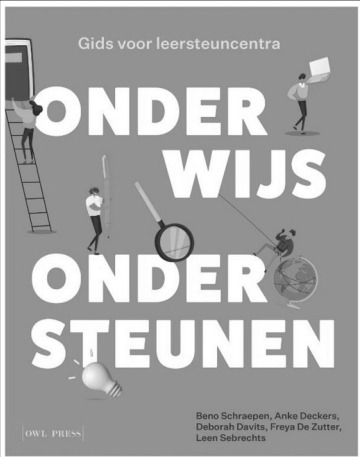

Aanvaarden we ...

- Dat segregatie een negatieve beeldvorming en ontoegankelijkheid instandhouden
- Inclusief onderwijs een buffer is tegen discriminatie en uitsluiting
- Dat onderwijs/de school hierin een cruciale rol speelt
- Dat er een urgentie is voor inclusie
- ...

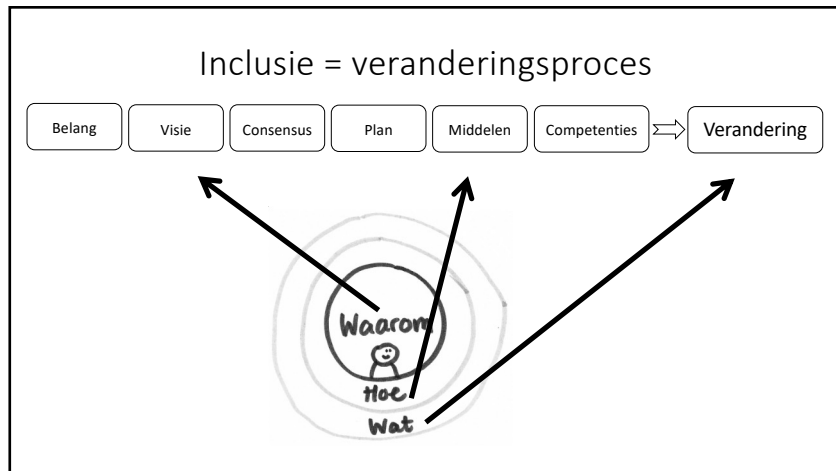
48

Plan
Middelen
Competenties

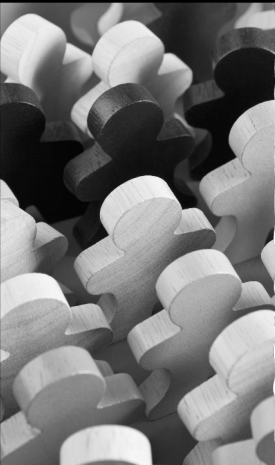

4. Inclusie, onderwijs & leer(onder)steun(ing)

49

50

Inclusie = shift

51

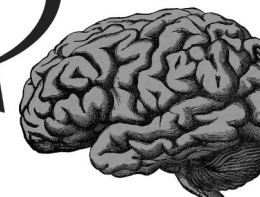
Shifts

- Van stoornissen naar barrières in de leeromgeving
- Van die kan hier niet leren naar iedereen kan hier leren
- Van individuele naar gezamenlijke verantwoordelijkheid
- Van individueel werken/leren naar samenwerken/leren
- Van middelen naar hulpbronnen
- Van school als eiland naar open school voor de gemeenschap
- Van focus op eigen context naar focus op verbinding
- Van wat kan die leerling hier leren naar ook wat kan iedereen hiervan leren
- ...

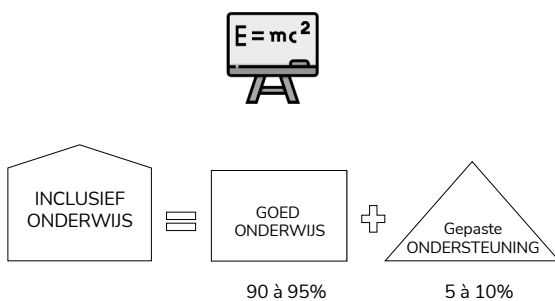
52

Omgeving is
meebepalend voor
levensloop,
emancipatie
(hersens)ontwikkeling

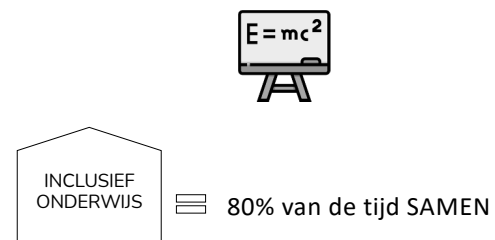
Exactly what is it you
want me to learn?

53

54

55

INCLUSIEF ONDERWIJS

E = mc²

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

Leerkracht + team + leerlingen + ouders + CLB + PBD + leersteun + ...

56

Index voor inclusie

3 dimensies

- B. Een inclusief beleid maken
- A. Een inclusieve cultuur creëren
- C. Ontwikkelen van een inclusieve praktijk

57

Tools en instrumenten

- Geloof in ontwikkeling
- Activeren van hulpbronnen
- Denken in barrières in de leeromgeving
- Hulpmiddelen
- Universal ontwerp
- Differentiëren
- Redelijke aanpassingen
- Handelingsgericht werken
- Klas- & schoolorganisatie
- ...
- Gerichte ondersteuning leerling/leerkracht/team

58

Zorgcontinuüm

ZORGBELEID

ZORGVISIE

ZORGBELEID

IAC

Uitbreiding zorg

Verhoogde zorg

Basiszorg

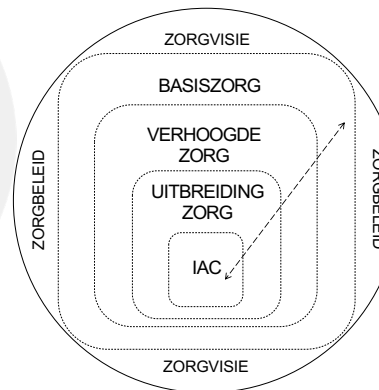
59

Vaststellingen

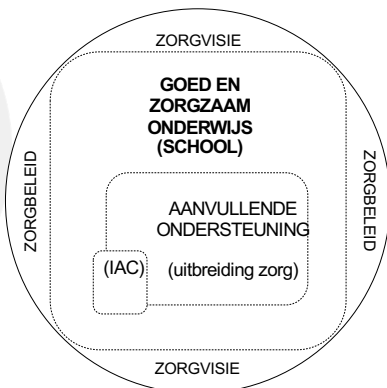
1 op 2 ondersteuningen verlopen naar wens

1 op 2 ondersteuningen zijn gericht op fase 0&1

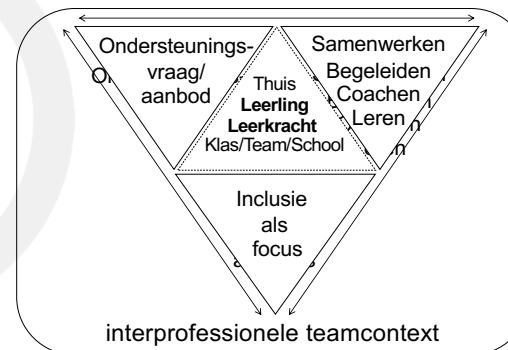
60

61

62

63

Werkt inclusie?

‘Geen enkel onderzoek toont aan dat leerlingen meer of beter leren in aparte settings.’
(Falkner)

64

Werkt inclusie?
Impact op leerlingen met beperkingen

Longitudinale studies: ze overtreffen de leerprestaties van leerlingen in aparte settings (*)

- hoe meer tijd ze doorbrengen met andere In hoe beter ze presteren op begrijpend lezen en rekenvaardigheden,
- ze studeren vijf keer meer in tijd af,
- de kans op verdere studies is twee keer hoger, 11% heeft meer kans op werk en 10% meer In bouwen een zelfstandig leven uit.
- Leerlingen met een verstandelijke beperking ontwikkelen betere reken-, taal- en leesvaardigheden en geheugen;

(*)A summary of the evidence on inclusive education (2016) gebaseerd op 280 studies in 25 landen
(**) de Graaf, 2013, Buckley, 2002. (***) Maldrón, Cole, Majd, 2001

65

Werkt inclusie?
Impact op leerlingen met beperkingen

Sociaal emotionele ontwikkeling: grotere betrokkenheid, beter aanvaard en betere relaties met klasgenoten, grotere zelfstandigheid en zelfredzaamheid. (*)

Alle leerlingen met Down syndroom presteren beter in een inclusieve onderwijssetting (**)

Leerproblemen: tot meer dan 10% meer vooruitgang in IO (***)

(*)A summary of the evidence on inclusive education (2016) gebaseerd op 280 studies in 25 landen
(**) de Graaf, 2013, Buckley, 2002. (***) Maldrón, Cole, Majd, 2001

66

Werkt inclusie?
Impact op klasgenoten

Geen negatieve impact op resultaten, integendeel, ze profiteren mee van aanpassingen, zien nieuwe leerkanen. (*)

Landen met hoogste graad van sociale inclusie in scholen scoren het best in de wiskundetest van het Pisa-onderzoek. (**)

Een positief effect op hun leerprestaties, ongeacht de beperking van de leerling die mee in de klas zit, cruciale factor zijn de attitudes van de leerkracht. (***)

(*) Maldrón, Cole, Majd, 2001 (**) PISA 2012 survey
(***)A summary of the evidence on inclusive education (2016) gebaseerd op 280 studies in 25 landen

67

Werkt inclusie?
Impact op klasgenoten

Stimuleert sociale en emotionele ontwikkeling (**):

- minder angst diversiteit en verschil;
- groei in sociale cognitie (meer tolerantie, effectievere communicatie);
- verbeteringen in het zelfbeeld (meer eigenwaarde, waargenomen status, en gevoel erbij te horen);
- minder vooroordelen, meer aandacht voor de behoeften van anderen; en warme en zorgzame vriendschappen

(*) Maldron, Cole, Majid, 2001 (***) PISA 2012 survey
(***) A summary of the evidence on inclusive education (2016) gebaseerd op 280 studies in 25 landen

68

Inclusief onderwijs is kwaliteitsvol onderwijs voor elke leerling

Wil je meer leren over inclusief onderwijs?
Word lid van de Onwijs Onderwijs community.

69

Kwaliteitsvol onderwijs
=
Kwaliteitsvol voor elke leerling
=
Inclusief onderwijs

70

Onderwijs is motor van inclusieve samenleving

... of van segregatie en exclusie in de samenleving

71

podcasts

- Maud WILMS
<https://makkelijkermeedoen.nl/podcast/>
- WTTAA EPISODE #203
<https://welcometotheaa.libsyn.com/wttaa-203-beno-schraepen-william-boeva-over-inclusie> Beno Schraepen & William Boeva over inclusie

72

bron

- *Een kader voor kwaliteitsvolle onderwijsondersteuning (2019)*
Welwijs, jg 30, nr. 3. Majong vzw
- *Excluses. Wat uitsluiting doet met mensen. Beno Schraepen (2021, Owl press)*
- Contact: beno.schraepen@ap.be

73